

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2009

Věra Cábová

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Věra Cábová

**Poskytování sociálních služeb z ekonomického
pohledu**

Církevní právnická osoba

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Ester Danihelková

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literatur.

V Olomouci dne 7. 8. 2009

.....

Děkuji Ing. Ester Danihelkové za odborné vedení mé práce, za její cenné rady a podněty.

Obsah

<i>Obsah</i>	4
<i>Úvod</i>	5
<i>1 Tradice sociální práce na našem území</i>	8
1.1 Vývoj sociální práce do roku 1989	8
1.2 Sociální práce po roce 1989	12
<i>2 Vznik křesťanství a jeho ekonomické faktory</i>	14
2.1 Vznik křesťanství	14
2.2 Ekonomické faktory vzniku křesťanství.....	15
<i>3 Legislativní prostředí církví a náboženských společností</i>	18
3.1 Prameny konfesního práva v České republice.....	18
3.2 Listina základních práv a svobod	18
3.3 Zákon o církvích a náboženských společnostech.....	20
3.4 Zákon o dobrovolnické službě.....	24
<i>4 Ekonomika církevních organizací</i>	26
4.1 Ekonomické nástroje církve ve středověku	26
4.2 Financování církevních organizací	27
4.3 Spolupráce církve se státní správou	31
4.4 Ekonomická dimenze církve v České republice v porovnání se sousedními zeměmi....	32
<i>5 Charita jako církevní právnická osoba</i>	34
5.1 Historický vývoj charity na našem území	34
5.2 Status a činnost charity	37
5.3 Hospodaření charity.....	38
<i>Závěr</i>	43
<i>Seznam použité literatury</i>	45
<i>Seznam použitých zkratk</i>	46
<i>Seznam tabulek</i>	47
<i>Seznam obrázků a grafů</i>	48

Úvod

Významné místo při poskytování sociálních služeb patří nestátním neziskovým organizacím. V řadě oblastí poskytují naprosto nezastupitelné služby a mají prakticky dominantní postavení, z hlediska přístupu k finančním prostředkům bylo jejich postavení ve srovnání se subjekty, které byly zřízeny státními nebo samosprávnými orgány, až do přijetí zákona o sociálních službách, zcela nerovnoměrné. Součástí neziskových organizací jsou i církevní právnické osoby.

Církev v nové době formulují svoje sociální doktríny. Katolická církev zahájila tuto snahu encyklikou Lva XIII. *Rerum Novarum* v roce 1891, pokračovalo encyklikou *Quadragesimo Anno* Pia IX. z roku 1931, encyklikami *Mater et Magistra* a *Pacem in terris* Jana XXIII. z počátku šedesátých let 20. století, encyklikami *Populorum progressio* a *Octogesima Adveniens* z konce šedesátých let Pavla VI. Jan Pavel II. zanechal po sobě velké dílo v podobě sociálních encyklik nazvaných *Laborem exercens* z roku 1981, *Sollicitudo rei socialis* z roku 1987 a *Centesimus annus* z roku 1991. První encyklika Benedikta XVI., nazvaná *Deus caritas est* z roku 2005, je z velké části věnovaná charitě. Nejnovější sociální encyklika Benedikta XVI., která byla v červenci letošního roku představena, je encyklika nazvaná *Caritas in veritate* - „Láska v pravdě“. Encyklika má podle Benediktových slov křesťanům ukázat na cíle, k nimž je dobré směřovat, a na hodnoty, které je potřeba zachovávat a bránit. Jedině tak mohou lidé žít v opravdové svobodě a vzájemné spolupráci.

Rozhodla jsem se věnovat tomuto tématu pro jeho aktuálnost a přiblížit tak čtenáři činnost církve nejen v obecném měřítku. Církev má významnou úlohu v proměně budoucí podoby světa. Vnáší do společnosti spolu s důvěrou v budoucnost i eschatologickou naději. Je prostorem tvůrčí svobody a věrnosti.

Téma práce je zaměřeno na poskytování sociálních služeb církevní právnickou osobou. Ve své práci jsem zvolila, pro širokou veřejnost, snad nejznámější subjekt, kterým je Charita. Její prezentací může čtenář sám posoudit, jak významné místo v naší společnosti zaujímá.

Důležitou stránkou v poskytování sociálních služeb je i jejich ekonomický pohled. Určitě bude pro čtenáře velmi zajímavé nahlédnout a mít možnost porovnat

ekonomickou stránku poskytování sociálních služeb. Její finanční vyjádření z meziválečného období a hospodářská činnost současnosti napoví hodně o lidech v naší společnosti, o jejich lásce, obětavosti a pomoci bližnímu.

Obsahy kapitol nejsou ve většině případů vyčerpávajícím shrnutím k danému tématu, ale pouze nástinem skutečností odpovídajících rozsahu bakalářské práce.

Úvodní část práce je věnovaná obecnému vysvětlení pojmu sociální práce a její historii na našem území. Na úvodní část navazuje seznámení čtenáře se vznikem křesťanství a jeho ekonomickými faktory. Pro představu o vzniku křesťanství je text doplněn obrázkem, jehož zdrojem byl internetový portál Wikipedia. Dále je text věnován legislativnímu prostředí církví a církevních společností, jsou zde zmíněny některé zákonné normy, které mají vliv na vznik církví a církevních společností. Pozornost je věnována pramenům Konfesního práva v České republice, Listině základních práv a svobod, zákonu o církvích a církevních společnostech a v neposlední řadě je zmíněn i zákon o dobrovolnické službě, který je pro činnost v sociálních službách nepostradatelný. Kapitola je doplněna tabulkou o církevních právnických osobách podle zřizovatele, jejímž zdrojem byl Registr církevních právnických osob.

Jádro práce tvoří ekonomika církví a církevních organizací. V této části představují čtenáři některé ekonomické nástroje církve ve středověku. Obecný text o financování církví a církevních společností je opět doplněn tabulkou o dotacích poskytovaných ze státního rozpočtu z jednotlivých ministerstev. Neméně důležitá je i část textu, která se věnuje ekonomické dimenzi v České republice v porovnání se sousedními zeměmi.

Poslední část práce je věnovaná církevní právnické osobě – Charitě. Úvod poslední kapitoly se věnuje historii charity na našem území. Pokračuje o její činnosti a statusu u nás i ve světě. Rovněž jsem se snažila čtenáři představit rozsah činnosti charity v ekonomickém vyjádření, které mu určitě pomůže vytvořit si obrázek o práci, kterou charita vyvíjela a vyvíjí.

Cílem této práce je seznámit čtenáře s činností církví a církevních společností v oblasti poskytování sociálních služeb. Zároveň mu práce umožní nahlédnout na ekonomickou stránku činnosti prostřednictvím přehledných tabulek, kterou církev a

církevní společnosti poskytují od svého vzniku až po současnost, aby si uvědomil, jakou službu církev pro každého jednotlivce i společnost vykonala a stále se jí snaží ve svém duchu co nejlépe vykonávat.

Práce se opírá o publikovanou literaturu k daným tématům, o údaje vycházející z registru církví a církevních společností, z registru církevních právnických osob, ze zpráv Ministerstva kultury ČR, Centra pro výzkum neziskového sektoru a z internetových zdrojů. Pro názornost je práce doplněna statistickými tabulkami, grafem o příjmech CPO a obrázkem o vývoji křesťanství.

1 Tradice sociální práce na našem území

Při poskytování sociálních služeb jsou uplatňovány metody sociální práce, lidský přístup a humánní hlediska.

„Sociální práce je společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů, např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti. Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu“¹.

1.1 Vývoj sociální práce do roku 1989

Sociální práce prošla složitým historickým vývojem a prodělala řadu proměn. Nejstarší organizovanou pomoc potřebným organizovala církev. Postupně se stala předmětem činnosti řeholních řádů a jejich klášterů. Epidemie a hladomory sužovaly tuto dobu a církev reagovala zakládáním ústavů při kláštorech a kostelech. Byly zakládány řádové nemocnice, útulky pro chudé, zmrzačené, staré, sirotky, slepce, ale často i lidí postižené nemocí, vysokým počtem dětí či živelní pohromou.

Na sklonku středověku spolky nábožensky založených žen, nazývaných bekyně, dobrovolně přijímaly životní styl řeholnic. Ošetřovaly nemocné a pečovaly o odložené děti. Jejich záslužnou činnost velmi omezilo husitské hnutí. Nejosvědčenější prostředek k získání okamžité podpory v té době bylo „prošení almužny od domu k domu“. Žebráci se uchýlovali především k větším městům, ta byla donucena užívat represivní prostředky vyhánění za hradby, trestání „na hrdle“. Konec středověku byl vyznačován zakládáním cechovních sdružení a bratrstev. Cechy byly stavovskými organizacemi, které pečovaly o řemeslníky stejného řemesla a jejich rodiny².

V době renesance a osvícenství je v popředí společenská třída – měšťanstvo. To částečně přebírá dosud výlučně církevní filantropické iniciativy.

¹ Matoušek, O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, 2003.

² Matoušek, O. a kol., *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2001.

Od 16. století byly zakládány sirotčince-ústavy pro výchovu opuštěných dětí. Rozvoj měšťanské péče o chudé byl zbrzděn díky rekatolizaci země, při níž byla posílena moc církve a habsburské monarchie.

Od poloviny 18. století procházela evropská společnost řadou změn jak v sociální, tak i v ekonomické sféře. Výrazným sociálním problémem vlády Marie Terezie bylo množství zanedbaných dětí. Dnes bychom je označili, jako děti ulice, jejichž rodiče sice byli pracovně způsobilí, ale o děti nepečovali. Těmto dětem chudinská péče poskytovala ošacení a jejich rodičům bylo uloženo pod sankcí ztráty veškerých podpor posílat děti do tkalcovských škol, jakmile dosáhly věku šesti let.

Koncem 18. století katolická církev pod vlivem osvícenských reforem přichází o rozhodující postavení v oblasti péče o chudé. „Pravidla direktivná“ vydaná v roce 1781 Josefem II. určovala nejen řád nově zřizovaných institucí (nalezinců, sirotčinců, porodnic, nemocnic a chudobinců), ale de facto podporovala rozvoj ústavních forem péče³.

Do konce roku 1787 byly zavedeny např. farní chudinské ústavy, které se staly základem veřejného chudinství a plnily své poslání až do vydání domovského zákona roku 1863. Byly financovány veřejnými sbírkami a dědickými dary.

Koncem 18. století katolická církev pod vlivem osvícenských reforem přichází o rozhodující postavení v oblasti péče o chudé. Byly zavedeny např. farní chudinské ústavy, které se staly základem „veřejného chudinství“ a plnily své poslání až do vydání domovského zákona roku 1863. Financovány byly z veřejných sbírek a dědickými dary.

Nově vzniklý stát přijal v roce 1918 sociální legislativu z Rakouska-Uherska, ale další vývoj vyvolal potřebu nových sociálních opatření citlivě reagující na domácí situaci.

První, nejviditelnější a zpočátku největší skupinou, potřebující sociální ochranu, byli váleční veteráni, invalidé a pozůstalí členové rodin těch, kteří se z války nevrátili. Další ohroženou skupinou byli nezaměstnaní, mezi něž patřila většina těch, kteří se vrátili z fronty.

³ Matoušek, O. a kol., *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2001.

Sociální péče první republiky byla zajišťována kombinací veřejnoprávních a soukromoprávních institucí (mezi tyto druhé se počítají i instituce církevní). Viditelná hmotná nouze chudých a hendikepovaných působila především na zajištěné, majetnější vrstvy obyvatel. Z tohoto důvodu byly zakládány početné dobrovolnické organizace se sociálním zaměřením. Ty zpravidla nevznikaly podle uváženého plánu, který by zapadal do systému ostatních sociálních zařízení. Vzniklo ministerstvo sociální péče, nové zákony daly právní bázi veřejné sociální péči.

Význačným rysem nestátní sociální péče v meziválečném období byla angažovanost středních vrstev. Z veřejných prostředků nebyly dobrovolné organizace financovány téměř vůbec, takže byly nuceny přádat sbírky a takové akce, aby mohly dál rozvíjet svoji činnost. Dobrovolné spolky byly odkázány především na opravdové zaujetí dobrovolných pracovníků a příznivců⁴. Státní orgány však nadále na základě zákona přenášely na dobrovolnické organizace část svých úkolů.

Překotný vznik mnoha dobrovolných spolků či institucí po roce 1918 přinesl z dnešního pohledu několik komplikací. Koncepce jednotlivých programů byly neúplné a nevyhraněné. Dále byla pro tyto instituce příznačná nesoustředěnost nejen finančních prostředků, ale i fluktuace pracovníků. Nekoordinované laické nadšení kompetenční spory někdy brzdily práci s klienty a zpomalovaly vývoj.

Sociální zákonodárství bylo v období první republiky na vysoké úrovni, v některých ohledech dokonce na jednom z předních míst v Evropě. Tím ale nemá být řečeno, že se dařilo vždy uspokojivě řešit všechny vzniklé problémy.

Soukromý sektor měl na výkonu tehdejší sociální péče výrazný podíl, i když činnost jeho jednotlivých úseků nebyla koordinovaná a koncepční.

V poválečném období byly změny v sociální politice i sociální práci pod silným vlivem vyspělých průmyslových zemí. Tento vliv byl zesílen anglickým reformátorem lordem Beveridgem. Jeho sociální projekt z r. 1942 ovlivnil i naši exilovou vládu v Londýně, která připravovala nové sociální programy.

Po roce 1945 došlo k prvním změnám v sociální politice v souvislosti se znárodněním majetku. Zvýšil se vliv státu na přerozdělování majetku, snížila se

⁴ Tamtéž, s. 113-114.

sociální a příjmová diferenciaci, a tím se podstatně změnila třídní i sociální struktura obyvatelstva. Počet bohatých klesl, stejně tak i počet nejchudších. Byly položeny základy k relativně rovnostářské společnosti, včetně sociálních opatření, jakým bylo například všeobecné národní pojištění.

Hned po válce byly zřizované čtyřleté vyšší školy sociálně zdravotní. Současně byla v roce 1945 zřízena vysoká škola politická a sociální. V Brně v roce 1947 vznikla vysoká škola sociální. Za dva roky poté byly obě školy zrušeny a spojeny s FF UK v Praze.

V roce 1948 začíná vláda jedné strany – diktatura proletariátu. KSČ vycházela z toho, že rozhodující pro způsob života, myšlení, chování i pro vznik sociálních problémů a způsobů jejich řešení je ekonomická základna.

Sociální práce, kterou dříve realizovala řada charitativních organizací, se stala nežádoucí disciplínou. Nepovažovalo se rovněž za vhodné používat termín chudí lidé, neboť ti patří do kapitalistické společnosti. Místo toho se doporučovaly termíny „osoby s nedostatečným příjmem“ nebo „občané s omezenou možností spotřeby“⁵.

Rozsáhlé změny nastaly v celém systému sociálního zabezpečení již v červnu 1948. Bylo zrušeno domovské právo a bylo nahrazeno československým státním občanstvím. O rok později byl zrušen zákonem Ústav pro péči o uprchlíky, a všechny závazky vůči těmto lidem také převzal stát. Zhruba ve stejné době byly státem převzaty všechny charitativní ústavy, domovy odpočinku, dětské domovy a výchovné ústavy řízené až dosud církvemi.

K formulaci nové koncepce sociální politiky a znovuoobnovení sociální péče včetně následného obnovení sociálního školství došlo až v druhé polovině šedesátých let, kdy se proti dosavadní politické linii KSČ zvedla vlna odporu. To se projevilo snahou o reformu společenského systému, snahou o omezení mocenského postavení „státostrany“ a politickými změnami, které ukončila až invaze států Varšavské smlouvy 21. srpna 1968.

V období tzv. normalizace (70.-80. léta) spadalo sociální zabezpečení do působnosti ministerstva práce a sociálních věcí, částečně i do působnosti ministerstva

⁵ Tamtéž, s. 118-138.

vnitru a spravedlnosti. Služby sociální péče a dávky poskytovaly národní výbory. Do rozpadu sovětského impéria bylo na počátku sedmdesátých let ještě daleko. Přesto se noví představitelé komunistické strany z předchozího „krizového období“ poučili. Pochopili, že sociální otázky je třeba řešit i v socialismu. Byla obnovena a rozšířena činnost sociálně-právních škol. Byla rozšířena pečovatelská služba o staré lidi. budování „domovinek“, domovy soustředěné péče pro staré lidi. Byly školeny geriatrické sestry pro práci v terénu a další. Výraznými postavami v této době jsou například Marie Krakešová, J. A. Trojan, R. Bureš, Z. Tax, D. Charvátová.

Původně „zavržená“ sociální práce je tak pomalu a skoro neviditelně obnovována. Vycházejí první články o pouliční prostituci, o používání léků jako drog, píše se o bídém postavení cikánského obyvatelstva, o alkoholismu apod. Na školách je sociální práce nadále pojmána jako výchova pracovníků, které budou pracovat na národním výboru nebo v průmyslovém závodě.

V polovině osmdesátých let se ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí zrodilo úsilí o sociální plánování. Byla vypracovaná metodika, které se říkalo – metodika plánování sociálního rozvoje. Koncem osmdesátých let politické vedení schválilo záměr hledat formou výzkumu řešení sociálních otázek, které se objeví, až bude zastaven provoz některých velkých podniků.

Zvláště alarmující byl nedostatek sociálních pracovníků schopných koncepčně řešit problematiku celých závodů. Chyběli sociální pracovníci s vysokoškolským vzděláním. Velkou zásluhu v tom sehrála pracovnice ministerstva práce a sociálních věcí a současně předsedkyně sekce sociálních pracovníků při České lékařské společnosti J. E. Purkyně H. Šálková, která začala jednat s některými fakultami o možnosti zřízení kateder či oddělení sociální práce⁶.

1.2 Sociální práce po roce 1989

Záhy po politickém převratu jednou z priorit oboru se jevila obnova vzdělávání v sociální práci na vysokoškolské úrovni a reforma vzdělávání na středoškolské úrovni. Současně se začaly objevovat nové sociální problémy, jejichž řešení bylo třeba teprve hledat či modifikovat modely práce vyzkoušené v jiných zemích.

⁶ Tamtéž, s. 139-150.

Československu byla nabídnuta i pomoc ze zahraničí, především možnost seznámit se s tím, jak je sociální práce jako disciplína formována v jiných západoevropských zemích s vyspělou sociální politikou.

Hlavními inovačními trendy byly v devadesátých letech snaha o deinstitucionalizaci sociálních služeb, tj. vytváření alternativ k tradiční, většinou ústavní péči, a masivní nástup nestátních organizací (církevních i necírkevních) do sociální péče.

Česká republika je členem Evropské unie, a proto s ní musí koordinovat svou legislativu, praxi sociálních služeb i výchovu sociálních pracovníků.

Významný posun v přípravě nové právní úpravy přineslo přijetí tzv. Bílé knihy v sociálních službách, která charakterizovala základní principy poskytování sociálních služeb. Na základě hlavních vývojových trendů rozvoje sociálních služeb v evropských zemích zde byly definovány základní principy rozvoje tohoto systému sociální ochrany obyvatelstva.

Formování sociální práce jako oboru je nekončící proces, během nějž disciplína „dohání“ měnící se společnost, ve které se objevují nové problémy a problémy známé mění svůj význam. Problémy je třeba nejen evidovat, analyzovat, ale je nutné hledat i nové metody jejich řešení. Proto sociální práce nebude mít nikdy dlouhodobě stabilní, jednoznačný obsah. Nikdy nebude možné tuto disciplínu vyučovat po řadu let stejným způsobem. V tom je obtížnost i výzva sociální práce ⁷.

Sociální práce je teoretickou i praktickou disciplínou vycházející z mnoha vědních oborů. Využívá poznatků psychologie, sociologie, ekonomie, práva, pedagogiky, lékařství a jiných vědních disciplin. Vzhledem k této své multiparadigmatičnosti dosud nebyla jednoznačně definována. Přes svou šíři záběru je však její úkol jasně vymežitelný: je jí snaha řešit na profesionální úrovni problémy lidí nacházejících se v obtížných životních situacích. Tyto situace jsou přitom v sociální práci pojímány v kontextu sociální reality, čímž se sociální práce výrazně odlišuje od jiných pomáhajících profesí.

⁷ Tamtéž, s. 151-153.

2 Vznik křesťanství a jeho ekonomické faktory

Činnost katolické církve, která přežila dva tisíce let, je stále vitální a má co mluvit do současné situace, do současných vývojových trendů lidské civilizace v zemích všech světadílů.

2.1 Vznik křesťanství

Vznik křesťanství můžeme posuzovat jako produkt určitého období rozvoje civilizace. Jeho vznik a následně dvou tisícileté působení ovlivňovaly ekonomické faktory.

Křesťanství se od počátku vyvíjelo jako náboženství monoteistické. Tím se lišilo od kultů pohanských, ve kterých převládala víra v několik bohů či bohyň. Tento bazální rys je odvozován od kultu, ze kterého se křesťanství zrodilo. Tj. od židovství, které představovalo ve své době zvláštnost projevující se nejen ve víře v jednoho boha, ale také ve víře v jeho všemohoucnost, ve víře ve vykoupení ze strastí světa a v povinnost vzájemné podpory a pevné soudružnosti věřících. Šlo pro tehdejší pohanskou dobu o charakteristiky nezvyklé, avšak velmi důležité pro vznik a poslání křesťanství.

Židovství bylo v období před a po narození Krista významným způsobem formováno Římským císařstvím, které mělo významný vliv na zrod křesťanství a jeho ekonomický rozvoj. První křesťanské obce vznikají v Jeruzalémě a díky apoštolům „velvyslancům“ Kristovým všude tam, kde se vlivem diaspory (rozptýlení) Židé usadili, tedy i v Římě. Zřeknutí se majetku, očekávání vykupitele, víra v život věčný, život v pospolitosti a vzájemné pomoci, upřednostňování chudých a nevzdělaných před bohatými a silnými ve vztahu k zajištění života věčného, to byly atributy křesťanských obcí, které více zaujaly chudé než bohaté vrstvy společnosti⁸.

Jedním z faktorů, které způsobily, že křesťanské obce a církve přežily prvotní léta svého rozvoje i v oblastech mimo Jeruzalém a Judeu za velkých restrikcí vládnoucích pohanských vrstev, bylo postupné budování jednotné organizační

⁸ Rektořík, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000.

struktury všech křesťanských obcí – partikulárních (místních) církví a následně celé církve s nadnárodním charakterem.

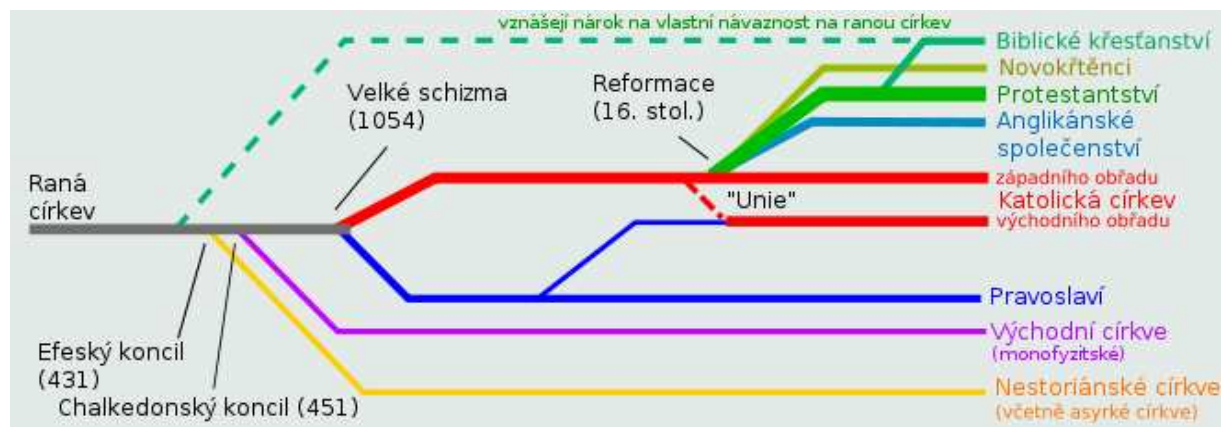
V jeruzalémské křesťanské obci prodali někteří členové svůj majetek a sdružili finanční kapitál natolik, že mohli poskytovat sociální pomoc formou společného stravování, ale také konkrétní pomoc nemocným a vdovám.

S narůstající velikostí jednotlivých církevních obcí vzrůstala i potřeba pečovat samostatně o její majetek, celkovou činnost obce a její zaměření. Za tímto účelem byli postupně do čela obcí svěřeni ustanovování správcové nad diakony. Byli jimi biskupové nebo také starší.

Biskup se stal středem nejen hospodářské, ale i kultovní činnosti obce. Musel ovládat postupně nejen liturgii, ale i ekonomii. Obce splynuly v jeden uzavřený, ústředně nadnárodně řízený celek. Co tím jednotlivé obce ztratily na volnosti, to získal na síle celek. Tak vznikla katolická církev⁹.

Na obrázku 1 můžeme vidět přehledný vývoj křesťanských církví.

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/C%C3%ADrkev>

Obr. 1: Historický vývoj křesťanských církví

2.2 Ekonomické faktory vzniku křesťanství

Jaroslav Rektořík ve své knize Ekonomické faktory křesťanství a církve shrnuje první vývojovou etapu vzniku křesťanství do několika ekonomických faktorů.

⁹ Tamtéž, s. 18 – 19.

Jedním z těchto faktorů bylo obsazování Palestiny Hebrejci spojené s likvidací původního obyvatelstva. Palestina byla územím ležící na křižovatce významných obchodních cest s příznivými podmínkami pro zemědělství a pastevectví. Těchto výhod Židé využívali k tomu, aby se věnovali rybolovu, vinařství a obchodu. Rovněž zakládali nové osady.

Ekonomicky motivovaný záměr lze rovněž vidět v neustálých nájezdech Asyřanů, Římanů, Egyptanů a dalších sousedních zemí, k získání geograficky výhodně položeného území pro zlepšení svých hospodářských a ekonomických podmínek a podmanit si Židy jako otroky.

Stálý strach o přežití, a to jak ve vlastní zemi, tak ve vyhnanství, vedl Židy k větší iniciativě pro zachování rodu, k větší semknutosti kolem Zákona, k vypěstování a kultivaci vrozených schopností pro obchod. Z tohoto pohledu, tj. posílení schopnosti pro přežití a zhodnocení rodu, se jeví i židovská diaspora (rozptýlení), jako ekonomický efekt ve vztahu k dalšímu hospodářskému rozvoji země a jako důležitý fenomén pro vytvoření ekonomických podmínek k budoucí expanzi křesťanství za hranice Palestiny.

Dalším příkladem existence ekonomického rozměru židovství, který se stal pro křesťany vzorem, bylo využití chrámu Hospodinova pro hospodářský růst Jeruzaléma i Judska a obživu takřka všech vrstev obyvatelstva. Jeho rubem bylo, že především Římané se rádi obohacovali jeho vylupováním¹⁰.

Postupnému rozplétání ekonomických, politických a hospodářských základů země se Židové bránili (neuvědoměle) vytvářením občanských společenství – sekt, jejichž charakter se profiloval podle toho, jak se stavěly ke společnosti, k bohatství, k uchopení moci, k ostatním občanům, ke svému národu a k nepříteli národa. Všechny sekty měly některé společné znaky: sdružovaly jen Židy, věřily v jednoho boha a očekávaly od něj vykoupení z bídy a útlaku. K tomu je vedly stále se zhoršující podmínky pro přežití a víra v proroctví, které obsahoval jejich Zákon. Nebýt ekonomicky motivovaných podmínek, jejich filozofie by neměla naplnění a víra by postupně upadala a zanikla. Křesťanství by se nemělo z čeho zrodit.

¹⁰ Rektorič, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000.

Rovněž expanze křesťanství a jeho uplatnění mimo hranice Palestiny mělo svůj ekonomický rozměr, který byl motivován stavem hospodářství a devastací společnosti Římské říše, která, stejně jako Židé v Palestině, očekávala vysvobození od příchodu mesiáše. A tak možnost žít podle zásad křesťanství, které slibovalo nejen mesiáše, ale i život věčný, přišla právě vhod a křesťanství díky tomu vytlačovalo z nových území pohanství i židovství.

Schopnost řídit svoji ekonomiku, organizaci a rozvoj v nadnárodním měřítku, jednotná organizace obcí, vzájemná soudržnost a sebeúcta spoluvytvářely charakteristické rysy základů ekonomického rozměru křesťanství a katolické církve.

V první etapě vývoje židovství a vzniku křesťanství vytvářely ekonomickou dimenzi církve zmíněné ekonomické faktory, organizační základy církve katolické jako korporace, její expanze mimo území Palestiny i vlastní charakter kultu¹¹.

¹¹ Tamtéž, s. 22-23.

3 Legislativní prostředí církví a náboženských společností

Jednota křesťanství se dlouho chápala převážně jako organizační sjednocení, jež by různé tradice redukovalo na tradici převládající. Dnes však křesťané myslí demokratičtěji a federalističtěji. Jen pokud přestane vzájemné kaceřování a mezicírkevní boj všech proti všem, může si křesťanství udržet své postavení mezi světovými náboženstvími¹².

3.1 Prameny konfesního práva v České republice

Základní normou, od které se odvozuje vztah státu a církevních neziskových společností, je Listina základních lidských práv a svobod, která se v roce 1993 stala součástí českého ústavního pořádku. Druhou nejdůležitější normou je zákon č. 3/2004 Sb., o církvích a náboženských společnostech, který obsahuje detailní úpravu vztahů mezi církevními náboženskými společnostmi a státem v různých oblastech jejich působení.

Tento zákon je doplňován konkrétním ustanovením jiných zákonů zohledňujících problematiku dané legislativní úpravy.

Většina církevních náboženských společností má vlastní vnitřní normy, kterými je upravena činnost v rámci instituce. Typickým příkladem je Codex Iuris Canonici, kodex kanonického práva římskokatolické církve.

Na mezinárodní úrovni se jednalo o dohodě se Svatým Stolicem, smlouva však byla zamítnuta Parlamentem ČR. Tato mezinárodní smlouva bývá uzavírána s cílem zajistit vztahy státu a místní ŘKC¹³.

3.2 Listina základních práv a svobod

Dokument deklaruje nezávislost státu na náboženství a nezávislost náboženství na státu. Základní úprava je obsažena v čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále Listiny), kde se stanoví, že stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí

¹² Rektořík, J. *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000.

¹³ Svoboda, F., *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*, Brno: CVNS, 2007.

se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání. Český stát v souladu se svými ústavními předpisy tedy nesmí preferovat žádné náboženské vyznání ani ateismus. Je tím vyjádřen princip demokratického a laického státu, jak je obvyklý v dnešní Evropě. Neznamená to však, že by stát a církevní náboženské společnosti nemohly kooperovat. V Evropě běžně nacházíme státy, kde stát a církev úzce spolupracuje, což je zdůvodněné principem, že stát může zůstat neutrální z hlediska náboženského, neměl by však být neutrální z hlediska hodnotového. Běžná je spolupráce v oblasti školství a charitativní činnosti.

Podle čl. 3 odst. 1 Listiny se základní práva a svobody zaručují všem bez rozdílu víry a náboženství či jiného myšlení. Stát musí toto právo zaručit na celém svém území vůči každému (územní výsost) a musí je zaručit každému občanu, ať žije kdekoliv. Stát musí uvedené principy zaručit ve všech oblastech, a to v oblasti územní samosprávy – v obcích a krajích¹⁴.

V článku 15 odstavci 1 Listiny je stanoveno právo na svobodu svědomí a náboženského vyznání. Každý má právo změnit své náboženství nebo být bez náboženského vyznání. Ve spojení s principem laicky státu z toho vyplývá, že nikdo nemůže být trestán za změnu svého přesvědčení. Svoboda svědomí je tak chráněna zákonem.

Nejdůležitější z hlediska postavení církevních náboženských společností je článek 16, který zaručuje svobodu shromažďování a princip plné nezávislosti církve v jejich vnitřních záležitostech. V otázce výuky náboženství na státních školách Listina pouze konstatuje, že podmínky, za jakých se bude náboženství na veřejných školách vyučovat, stanoví zákon. V závislosti na rozhodnutí Parlamentu ČR lze tedy v ČR výuku náboženství ze státních škol zcela vyloučit, či ji naopak plně hradit. Odstavec 4 je pak ponechán v Listině jako výhrada státu zasáhnout do oblasti náboženských svobod tam, kde dochází k narušení jiných práv a svobod¹⁵. Tento odstavec umožňuje státu za určitých okolností omezit výkon náboženských práv. V dnešní době se jedná spíše o nástroj teoreticky umožňující sledovat a regulovat činnost některých sekt či náboženských sdružení.

¹⁴ Svoboda, F., *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*, Brno: CVNS, 2007.

¹⁵ Dostupné na www: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html> , dne 12. 5. 2009.

3.3 Zákon o církvích a náboženských společnostech

Náboženství je kategorií jevů, nepřevoditelných na cokoliv jiného. Tato výjimečnost je příčinou, že vztahy státu a církví a náboženských společností upravuje zvláštní zákon, který je případně doplňován dalšími smlouvami. Zcela specifickou kategorií v rámci církví je římskokatolická církev (dále ŘKC), která je zároveň místní církví i nadnárodní organizací. Je subjektem mezinárodního práva. Struktura práv a povinností místní církve a vztah církevního a světského práva proto bývá často (ne vždy) upravena smlouvou na mezinárodní úrovni. Tato smlouva se nazývá konkordát. Jednání o konkordátu vede vatikánská diplomacie ve shodě se zástupci místní církve¹⁶.

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech (dále CNS) upravuje postavení CNS v návaznosti na Listinu. V tomto zákonu je deklarována svoboda náboženského vyznání a je zde také vymezena působnost Ministerstva kultury České republiky (dále MK ČR) ve věcech CNS.

Církví či náboženskou společností se v tomto případě rozumí dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry. Zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.

Oproti předchozímu zákonu č. 308/1991 Sb., který církve a náboženské společnosti charakterizoval jako „dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady“, vidíme jasný posun v definici. Účel CNS je chápán více v souvislosti jen s náboženskou činností v užším slova smyslu. Posláním CNS však nejsou jen skutky zbožnosti, ale také skutky lásky. Typickým příkladem je činnost charit a diakonií, které jsou od činnosti církví neoddělitelné. Nová zákonná definice CNS však tento prostor omezuje, což je jedním z důvodů sporů mezi církvemi a MK ČR. Ústavní soud se přiklonil k větší autonomii církví a náboženských společností¹⁷.

Církev a náboženská společnost podle zákona vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním

¹⁶ Svoboda, F., *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*, Brno: CVNS, 2007.

¹⁷ Zákon č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech.

víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určených institucí. Církev a náboženská společnost se stává právnickou osobou registrací, provedenou na základě žádosti splňující podmínky zákona. V žádosti musí být podána základní charakteristika církve a náboženské společnosti, její učení a poslání, dále pak zápis o založení církve a náboženské společnosti na území ČR a v originále podpisy 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti. Zároveň musí být doložen základní dokument církve a náboženské společnosti se všemi náležitostmi podle zákona.

Pokud návrh na registraci splňuje všechny náležitosti dané zákonem a pokud činnost církve je v souladu s jejím základním dokumentem a s podmínkami stanovenými zákonem, pak MK ČR registruje CNS¹⁸.

Pojem „církevní právnická osoba“ není pojem, který by se vyskytoval v církevních dokumentech. Byl pro stručnost a neformálnost používán v době platnosti předcházejícího zákona č. 308/1991 Sb. jako zkrácený název pro ty právnické osoby v církvi, které byly evidovány na MK. Proto také byl převzat jako termín označující tu podmnožinu všech subjektů zakládaných církvemi jako soukromoprávní osoby, které jsou evidovány na MK.

Církevní právnické osoby (dále CPO) jsou právnickými osobami zakládanými církvemi a náboženskými společnostmi. Zákon tyto právnické osoby nijak konkrétně nedefinuje, ani nezasahuje do procesu jejich vzniku, pouze stanovuje pravidla jejich registrace v rejstříku.

CPO jsou zakládány za různým účelem. Mohou být zakládány farnosti, obce, sbory, misijní skupiny, které slouží především k modlitebnímu či bohoslužebnému shromažďování věřících¹⁹.

Mohou to být vyšší organizační složky zastřešující aktivity ostatních CPO či tvořící hierarchii církve nebo náboženské společnosti. Tvoří je zejména biskupství a arcibiskupství, konference, církevní provincie, diecézní a regionální sdružení a další.

¹⁸ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a církevních společnostech.

¹⁹ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

Jsou to i charity a diakonie zabývající se službou potřebným, CPO zřizované pro potřeby řeholního života – řeholního řádu a jiné CPO jako jsou např. vzdělávací instituty církví, misijní společnosti, centra pro mládež či rodinu, církevní hnutí, komunity, semináře a bratrstva.

Otázka evidence CPO se stala citlivým bodem nového zákonodárství a v podstatě hned po přijetí zákona č. 3/2002 Sb. se skupina senátorů obrátila na Ústavní soud, neboť se domnívala, že některá ustanovení zasahují do Listinou vymezené autonomie církví. Ústavní soud jim vyhověl a zrušil ustanovení týkající se pravomoci MK ČR rušit církevní právnické osoby. Po úpravě zákona nálezem Ústavního soudu tedy platí, že rozhodování o právní subjektivitě jednotlivých útvarů církve či náboženské společnosti, jejím rozsahu a také o tom, kdo je oprávněn jednat jménem těchto právních subjektů, je záležitostí příslušné církve²⁰.

Orgán CNS, který založil církevní právnickou osobu, podá do 10 dnů od založení CPO návrh na evidenci ve struktuře požadované zákonem. Obsahem žádosti musí být doklad o založení CPO, vymezení předmětu činnosti a stanovy CPO, dále název sídla, statutární orgány. V případě, že žádost má všechny náležitosti, provede MK ČR evidenci církevní právnické osoby zápisem do rejstříku církevních právnických osob do 5 pracovních dnů ode dne doručení návrhu. Evidence se provede zápisem ke dni jejího založení v registrované církvi a náboženské společnosti. Nedodrží-li CNS desetidenní lhůtu na podání žádosti o evidenci, evidence se provede zápisem ke dni doručení návrhu²¹.

Církevní právnická osoba zaniká výmazem z evidence v Rejstříku církevních právnických osob. Zániku církevní právnické osoby předchází její zrušení s likvidací a nebo zrušení bez likvidace, přechází-li její majetek a závazky na církev a náboženskou společnost nebo její jinou církevní právnickou osobu.

Nepostačuje-li při likvidaci církevní právnické osoby její majetek k úhradě závazků, ručí za tyto závazky církev a náboženská společnost, která ji navrhla k evidenci. Zaniká-li církevní právnická osoba bez likvidace a není-li na ni podán

²⁰ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

²¹ *Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a církevních společnostech.*

návrh na konkurz, je datum jejího zrušení totožné s datem jejího výmazu z Rejstříku církevních právnických osob²².

Z Rejstříku CPO můžeme v následující tabulce vidět, jaké byly počty církevních právnických osob podle zřizovatele a účelu k 30. 6. 2004.

Zdroj: Rejstřík CPO <http://www3.mkcr.cz/cns/>

Církev / Náboženská společnost	Sbory, farnosti, obce	Vyšší org., složky	Charity a diakonie	Řeholní řády	Jiné CPO	CELKEM	%
Apoštolská církev	37	~	1	~	3	41	0,83
Bratrská jednota baptistů	33	~	~	~	~	33	0,67
Církev adventistů sedmého dne	143	2	~	~	~	145	2,94
Církev bratrská	57	~	11	~	~	68	1,38
Církev československá husitská	298	5	4	~	1	308	6,23
Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v ČR	~	~	~	~	~	0	0
Církev Křesťanská společenství	49	~	~	~	~	49	0,99
Církev řeckokatolická	25	1	~	~	~	26	0,53
Církev římskokatolická	3 168	13	177	170	53	3 581	72,49
Česká hinduistická náboženská společnost	~	~	~	~	~	0	0
Česobratrská církev evangelická	263	14	32	~	~	309	6,26
Evangelická církev augsburského vyznání v ČR	3	~	~	~	~	3	0,06
Evangelická církev metodistická	15	~	6	~	~	21	0,43
Federace židovských obcí v ČR	10	~	~	~	1	11	0,22
Jednota bratrská	18	~	~	~	~	18	0,36
Křesťanské sbory	35	~	~	~	~	35	0,71
Luterská evangelická církev augsburského vyznání v ČR	1	~	~	~	~	1	0,02
Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	~	~	~	~	2	2	0,04
Náboženská společnost českých unitářů	3	~	~	~	~	3	0,06
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	160	~	~	~	~	160	3,24
Novoapoštolská církev v ČR	~	~	~	~	~	0	0
Obec křesťanů v ČR	~	~	~	~	~	0	0
Pravoslavná církev v českých zemích	74	2	~	5	~	81	1,64
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	21	5	1	~	~	27	0,55
Starokatolická církev v ČR	18	~	~	~	~	18	0,36
CELKEM	431	42	232	175	60	4 940	100
%	89,7	0,85	4,7	3,54	1,21	100	

Tab. 1: Církevní právnické osoby podle zřizovatele a účelu k 30. 6. 2004.

²² Svoboda, F., *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*, Brno: CVNS, 2007.

3.4 Zákon o dobrovolnické službě

Dobrovolnictví má mnoho podob a forem. Je velice těžké, ne-li nemožné, nastavit zákon tak, aby celou šíří dobrovolnických aktivit podporoval a zároveň nevytvářel překážky přílišnou regulací. Jedním z hlavních pozitivních přínosů legislativní úpravy dobrovolnictví je jeho státní podpora, která dobrovolnictví zviditelňuje a uznává společensky, poskytuje mu respekt a úctu. Díky zákonu získává dobrovolník právní status.

V České republice vznikla první zákonná norma upravující dobrovolnictví v roce 2002. K dobrovolnické službě se zejména vztahuje zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, který vstoupil v platnost dne 1. ledna 2003.

Zákon o dobrovolnictví se vztahuje na podmínky, za kterých stát podporuje dobrovolnickou službu, a na dobrovolníky, kteří tuto službu bez nároku na odměnu vykonávají. Upravuje se například postavení dobrovolníka, zakotvuje povinnost uzavírat s ním smlouvu, která mu zajišťuje vysokou míru ochrany²³.

Cílem tohoto zákona bylo vymezení mantinelů a rámcových podmínek pro dobrovolnickou činnost a posílení tendencí ke zvyšujícím se profesním kompetencím k výkonu dobrovolných aktivit. Smyslem zákona bylo vytvoření co možná nejpříznivějšího prostředí pro fungování dobrovolnictví v České republice.

Zákon představuje ucelený, vzájemně provázaný systém podmínek, jejichž splnění umožňuje občanským sdružením, obecně prospěšným společnostem, církvím a náboženským společnostem a jejich právnickým osobám dosáhnout na udělení akreditace pro oblast dobrovolnické služby.

Udělování akreditací spadá do působnosti ministerstva vnitra. Akreditace je svého druhu „značkou kvality“, garancí, že akreditovaná organizace všem svým partnerům působícím v akreditovaném režimu zajišťuje služby ve standardní kvalitě.

²³ Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

Zákon vnesl právní jistotu do dosud právem neupravené oblasti, posiluje postavení všech tří subjektů, které se do dobrovolnictví zapojují. Jsou jimi vysílající organizace, přijímající organizace a dobrovolník²⁴.

²⁴ Dostupné na www: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-981911.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> , dne 12. 7. 2009.

4 Ekonomika církevních organizací

Při poskytování sociálních služeb lze dosahovat zisku, tedy podnikat. Podnikat znamená organizovat službu, a to je v sociální oblasti vždy přínosné. Sociální podstata těchto činností spočívá v tom, aby byly přístupné i těm, kteří nemají dostatek prostředků k tomu, aby si tyto služby mohli koupit. Občanská sdružení, církevní a zájmové organizace a nadace tyto programy organizují a realizují nikoli s cílem dosažení zisku, ale s cílem pomoci občanům v obtížné sociální situaci.

4.1 Ekonomické nástroje církve ve středověku

Základním úřadem papežského dvora byla apoštolská komora plnící úlohu státní pokladny nebo ministerstva financí. V čele komory stál kardinál požívající zvláštní papežovy důvěry. Papež disponoval všemi příjmy papežského dvora. S jeho souhlasem se část příjmů dostávala i kardinálům. Ostatní částky vydával papež podle svého uvážení.

Mezi příjmové položky vybírané církví patřily daně a poplatky.

Vasalská daň byla světskou daní, placenou v určitém období papeži jako hlavě církve. Jednou nejstarších církevních daní byla daň zvaná *cenus*, kterou platily papeži fary, opatství a kláštery vyňaté z moci biskupů a jsoucí pod záštitou papežovou.

Jinou příjmovou položkou byly zvláštní dávky – dary, kterou biskupové byli povinni vybírat od kněží a část zasílali do papežské pokladny.

Daň za nezákonné užívání příjmů platili podle samostatné výměry do komory ti biskupové nebo opati, kteří drželi své hodnosti proti kanonickému právu. Například šlo o nezákonné zplození, nedodržující celibát apod.

Podle práva pozůstalosti se papež mohl zmocnit celé pozůstalosti po biskupovi. Sbírkou na křížové výpravy a náboženské války vyhlášoval papež, případně biskupové, buďto jednorázově, nebo po určité období²⁵.

²⁵ Rektorič, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Univerzita Palackého v Brně, 2000.

Desátek byl nejstarší církevní daní. Platba odpovídající desáté části úrody. Byl rozdělen na čtyři části: biskupovi, faráři, na církevní potřeby a na chudé. Platilo se za obřady (křtiny, svatby, pokání, pohřeb, zádušní mši atd.) včetně zpovědí a bohoslužeb.

Poplatky za prodej odpustků byly jedním z nejvydatnějších pramenů papežské, biskupské a farní pokladny. Církev v duchu evangelia mohla věřícím odpouštět hříchy, ukládat viníkům tresty, tyto si může provinilec vykoupit za peníze tím, že si koupí odpustek v ceně odpovídající „velikosti“ hříchu podle taxy uvedené v papežském seznamu.

Poplatkem za prodej relikvií si mohl věřící vykoupit svoje hříchy a dostat se tak do ráje nabýváním ostatků svatých a relikvií.

Inkvizice, zřízená ve 12. století za účelem zjištění, přemnožení a předcházení kacířství, sloužila jako významný pramen příjmů papežské pokladny.

Mezi příjmové položky rovněž patřily výnosy z hodností kurie (papežský dvůr), výnosy z papežských monopolů (akciových společností), dary při vyhlášení „milostivého léta“ a další.

Kromě příjmových položek, které měly po několik staletí setrvalý charakter, existovaly ještě řady dalších, která byla v průběhu daného období proměnlivá²⁶.

4.2 Financování církevních organizací

Hospodaření většiny církví a náboženských společností má v současné době tři hlavní zdroje příjmů. Příspěvek od státu podle zákona 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, dotace CNS, CPO a církevním školám, a vlastní příjmy ze sbírek a darů či vlastní hospodářské činnosti.

Zejména se jedná o příspěvky fyzických a právnických osob, příjmy z prodeje a z pronájmu movitého, nemovitého a nehmotného majetku církví a náboženských společností, úroky z vkladů, půjčky a úvěry.

Na základě výše uvedeného zákona se stát zavázal plně hradit náboženský život církví a náboženských společností. Předtím zrušil předchozí zákony a provedl konfiskaci církevního majetku. Stát poskytuje registrovaným církvím a náboženským společnostem, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva, úhradu

²⁶ Rektořík, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Univerzita Palackého v Brně, 2000.

osobních požitků duchovních, kteří působí jako zaměstnanci církví a náboženských společností²⁷.

Zvláštní práva souvisí se specifickým posláním církví a náboženských společností v různých oblastech lidského života. Například ne všechny CNS znají instituci zповědního tajemství, některé odmítají financování státem.

Od roku 2008 došlo v zákonu o státním rozpočtu ke změně závazných ukazatelů. Nyní jsou členěny pouze na tři závazné ukazatele: platy duchovních včetně pojistného, provozní náklady CNS a opravy církevního majetku.

Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností na základě kterého jsou CNS financovány je zastaralým zákonem z doby komunistické éry. Byl přijat v rámci perzekuce páchané na území tehdejšího Československa ze strany totalitního státu vůči věřícím a jejich církvím a náboženským společnostem. Zákon mimo jiné je zastaralý a není terminologicky a věcně provázaný se zákony o státním rozpočtu. Nestanoví ani bližší podmínky pro poskytování peněžních prostředků ze státního rozpočtu²⁸.

Mimo státního rozpočtu mohou být církvím poskytovány finanční prostředky obdobně jako jiným nestátním neziskovým organizacím z rozpočtů okresních úřadů a obcí, od právnických i fyzických osob z tuzemska i zahraničí s využitím platné legislativy ČR.

Kromě státního příspěvku mohou CBS, CPO a jimi zřizované církevní školy získávat další prostředky z ostatních kapitol státního rozpočtu.

V tabulce dvě jsou přehledně zobrazeny poskytnuté dotace ze státního rozpočtu CNS, CPO a církevním školám v letech 1999-2003. Jak je vidět, velikost prostředků z jednotlivých kapitol se postupně mění²⁹.

²⁷ Dostupné na www: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/financovani-cirkvi/financovani-na-zaklade-zakona-c--218-1949-sb--1048/> dne 15. 7. 2009.

²⁸ Dostupné na www: <http://www.nku.cz/scripts/detail.asp?id=2035> dne 25. 7. 2009.

²⁹ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

Zdroj: CEDR (http://cedr.mfcr.cz/cedr3_internet/home.asp) dne 15. 7. 2004.

Kapitola státního rozpočtu	1999	2000	2001	2002	2003
Ministerstvo kultury	264 004	160 773	137 205	104 645	54 452
Záchrana kulturního dědictví	232 106	159 709	133 998	102 743	52 001
Kulturní aktivity církví	2 380	1 064	3 071	1 872	2 436
Podpora menšin	0	0	136	30	15
Povodně	29 518	0	0	0	0
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	398 823	427 364	507 539	539 985	623 998
Dotace registrovaným školám	398 712	421 595	506 577	535 600	618 756
Protidrogová politika a kriminalita	112	5 769	962	1 331	1 369
Ostatní programy	0	0	0	3 054	3 873
Ministerstvo práce a sociálních věcí	312 699	342 120	517 582	477 030	611 841
Sociální péče	180 413	198 695	355 338	322 690	462 443
Aktivní politika zaměstnanosti	19 319	33 393	52 597	44 655	43 004
Domovy důchodců	110 000	106 000	103 000	99 500	92 500
Drogová prevence	2 966	4 033	6 648	10 186	13 893
Ministerstvo zdravotnictví	2 529	2 288	2 850	4 421	4 898
Drogová problematika	500	1 090	900	3 251	2 498
Zdravotně postižení	1 731	1 098	1 682	766	1 996
Ostatní programy	298	100	268	404	404
Ministerstvo vnitra	0	0	0	1 003	1 624
Ministerstvo životního prostředí	104	126	161	930	414
Ministerstvo zemědělství	11	29	127	63	0
Ministerstvo obrany	0	130	0	2 171	767
CELKEM	978 171	932 830	1 165 463	1 130 249	1 297 994

Tab. 2: Dotace CNS, CPO a církevním školám ze státního rozpočtu v letech 1999–2003 v tis. Kč.

Významnou část vlastních příjmů všech církví, nejen u nás, ale všude ve světě, tvoří sbírky. Jejich výnos je relativně vysoký a stálý. V katolických diecézích činil celkový výnos sbírek přibližně stejnou částku jako státní dotace na duchovenstvo.

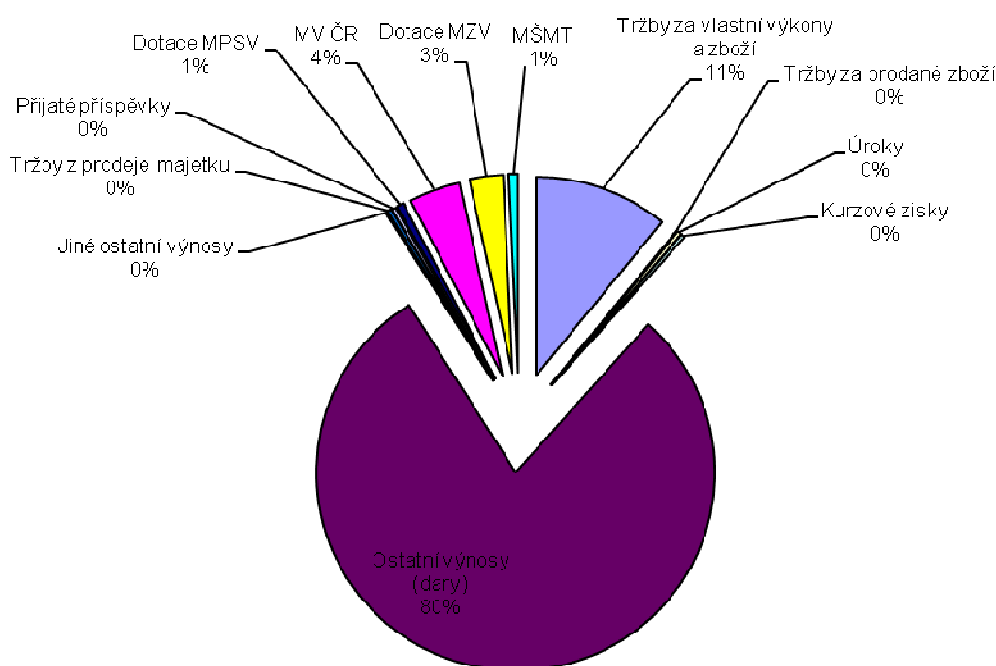
V evangelických církvích bývají sbírky také významnou složkou příjmů, a to společně s ročními příspěvky a desátky, Církev československá husitská má povinný členský příspěvek ve stanovené výši, Českobratrská církev evangelická vybírá dobrovolný salární příspěvek, Církev adventistů vybírá desátek.

Dalším zdrojem příjmů jsou dary při příležitosti úkonů, jako jsou pohřby, křty svatby atd., u Církve římskokatolické také mešní stipendia. Na dary poskytnuté CNS

a CPO jako veřejně prospěšným společnostem lze samozřejmě uplatnit daňové úlevy již od roku 1992³⁰.

CNS a CPO samozřejmě mají ještě další zdroje příjmů. Jedná se především o výnosy z majetku, jako je pronájem nebo podnikání, které nebylo těmto právním formám nikdy odepřeno³¹.

V následujícím grafu, jehož zdrojem je výroční zpráva Charity ČR, je přehledně zobrazena struktura výnosů této CPO v roce 2007. Je zřejmé, že největší podíl tvoří dary, které se na celkových příjmech podílí osmdesát procenty.

Obr. 2: Struktura výnosů Charity Česká republika v roce 2007

Zákon o sociálních službách zásadním způsobem změnil systém financování sociálních služeb. Významným nástrojem jejich financování je příspěvek na péči. Podle navazujícího zákona č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách, uzavírají VZP a ostatní zdravotní pojišťovny za účelem zajištění věcného plnění při poskytování ošetrovatelské

³⁰ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

³¹ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

a rehabilitační zdravotní péči pojištěncům umístěným v zařízeních sociálních služeb s pobytovými službami zvláštní smlouvu s těmito zařízeními³².

V roce 2008 vydala Charita Česká republika k tomuto způsobu financování stanovisko, ve kterém uvádí, že zákon nesplnil očekávané vyřešení financování sociálních služeb. Přiznávání příspěvku na péči je navíc nutné posuzovat s důrazem na všechny tři dimenze ovlivňující celkovou situaci uživatelů, to je v rovině bio-psycho-sociální (zdravotní stav, duševní stav a sociální situace). Příspěvek na péči může být poskytnut jen tomu, kdo prokazatelně tyto prostředky na péči používá, a to včetně uživatelů, o které pečují rodinní příslušníci nebo blízké osoby. Krokem k řešení situace je vytvoření cenových standardů každé sociální služby včetně nákladů na pobyt a stravu, kterou plně uhradí uživatel, případně jeho rodina. Stát doplácí na sociální služby z veřejných zdrojů teprve ve chvíli, kdy je uživatel nebo jeho rodina v nepříznivé sociální situaci a standardní služby platit nemohou. Výplatu finančních prostředků je nutné legislativně upravit, a to včetně konkrétních povinností všech zúčastněných stran s důrazem na účelovost poskytnutých prostředků. Poskytovatelé sociálních služeb nemohou nést rizika za výpadky ve financování z veřejných rozpočtů³³.

4.3 Spolupráce církve se státní správou

Spolupráce nestátního sektoru se státem a samosprávou je jednou z nejvíce sledovaných kapitol života každé neziskové organizace. Je měřítkem vyspělosti demokracie a svobodných poměrů ve společnosti.

Charita od začátku své existence prochází vývojem vzájemných vztahů. Je zastáncem filozofie, kdy stát a samospráva mají umožňovat nestátnímu sektoru provozovat a zřizovat sociální a zdravotnické služby a zároveň jim nekonkurovat. Role státu jako supervizora a kontrolora bude však vždy garancí kvality služeb. Avšak jeho role donátora, která je v současnosti velmi silná, by měla postupně klesat zároveň s nahrazením principu financování reformou daní. Obecně lze říci, že převažuje

³² Průša, L., *Ekonomie sociálních služeb*, Praha: ASPI, 2007.

³³ Dostupné na www: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=1310&nLanguageID=1>, dne 10. 7. 2009.

pozitivní zkušenost se státními a komunálními úřady, ale není tomu tak vždy. Často záleží na postoji jednotlivých úředníků, na jejich politickém, náboženském či profesionálním zaměření, ochotě spolupracovat i na osobních sympatiích či antipatiích.

Nejvyšší dotace dostává charita od ministerstva práce a sociálních věcí a od obcí a měst, kde místní charita působí. Charita je nabídkou, která je pro stát i samosprávu výhodná, protože zaručuje kvalitu služeb, jejich dostupnost je pro každého výhodná.

Stoupající dotace pro charitu ukazují nejen rozvoj charity, ale i ochotu státu a samosprávy ji podporovat³⁴.

4.4 Ekonomická dimenze církve v České republice v porovnání se sousedními zeměmi

Politická reprezentace České republiky se po revoluci v roce 1989 chovala obdobně jako předcházející politikové po revoluci v roce 1918. Hledali specifický model vztahu státu a církve a z něj vycházející ekonomickou dimenzi.

Ekonomická dimenze církve v České republice má značně rozmlžené kontury, protože je zatím stále charakterizována prvky z období po roce 1945, které představují dobu prvků ještě z let mezi dvěma světovými válkami. Jde především o financování duchovních a částečně provozu církví.

V letech 1993-1997 byla poměrně vysoká existenční závislost církve na státních a obecních dotacích, která je poplatná historicky neměnnému způsobu financování církve v českých zemích. V roce 1997 činil podíl příjmů z veřejných rozpočtů takřka 44% z příjmů celkem. Způsob financování byl a stále je, ke škodě věci, založen na nedůvěře státu k církvi, což bylo a je příčinou potřeby státu permanentně kontrolovat její ekonomickou dimenzi³⁵.

Je to tím, že církev představuje významnou, a někdy i vlivnou, organizaci občanské společnosti a stát ji může chápat jako konkurenci vůči své vládnoucí moci.

³⁴ Arcidiecézní charita Olomouc, Ročenka 1997-2000, Olomouc: Velehrad, 2001.

³⁵ Rektořík, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Univerzita Palackého v Brně, 2000.

Zdá se, že v České republice je prostor vymezený církvi pro její činnost a pro přirozený rozvoj její ekonomické dimenze státem historicky omezován prostřednictvím její finanční závislosti na státním rozpočtu.

Z výsledku srovnání modelů ekonomické dimenze sousedních zemí (Německo, Rakousko, Francie, Polsko, Maďarsko) vyplývá, že Česká republika uplatňuje stejný systém finančního zabezpečení aktivit charitativního a kulturního charakteru, jaké používají všechny ostatní neziskové nestátní organizace v sousedních zemích³⁶.

Vzdělávací aktivity celospolečenského charakteru všech stupňů jsou ve většině zemí financovány ze státního rozpočtu stejně nebo modifikovaně jako ostatní soukromá a státní vzdělávací zařízení. Česká republika uplatňuje obdobný systém.

Způsob financování údržby a rozvoje církevních kulturních památek je v jednotlivých státech odlišný. V České republice není zaveden systém do způsobu financování údržby a rozvoje kulturních památek, protože není dořešen vztah k církevnímu majetku.

K financování činností, prostřednictvím kterých je realizováno vlastní poslání církve, jsou v okolních zemích uplatňovány všechny známé a používané modely, tj. komplexní financování ze státního rozpočtu (u zemí, kde existuje identifikace státu a církve). Česká republika uplatňuje nesystémové řešení, neboť vynakládá na tyto činnosti částečně výdaje ze státního rozpočtu, aniž by do jejich rozložení byla zavedena stabilní pravidla dlouhodobého charakteru a aniž by byla stanovena pravidla pro jejich získání v příjmové části rozpočtu.

Nabývat a hospodařit s movitým i nemovitým majetkem mohou církve ve všech analyzovaných státech naprosto svobodně s respektováním sekulárního práva a z něj vyplývající povinnosti podřídit se kontrole hospodaření a zdanění jako každá jiná nonprofitní organizace. Česká republika zatím nevytvořila legislativně stabilizované a důvěryhodné podmínky pro rozvoj aktivit církve v nabývání a využívání majetku především tím, že předcházející vlastnické vztahy církve k movitému i nemovitému majetku zpochybnila³⁷.

³⁶ Rektořík, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Univerzita Palackého v Brně, 2000.

³⁷ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

5 Charita jako církevní právnická osoba

„Bez charity by bylo křesťanství zkomoleninou, torsem, i kdyby liturgie byla sebe úchvatnější. Proto také doby velkého rozkvětu křesťanství jsou dobami velké charity a doby úpadku víry byly i dobami úpadku charity“³⁸.

5.1 Historický vývoj charity na našem území

Charita ČR navazuje na sociální péči katolické církve, která na území českého státu působí již od středověku. Počátky samotné Katolické charity však sahají do dvacátých let minulého století. Po vzniku Československa vyrůstají jednotlivé místní pobočky a jednotlivé ústavy (sirotčince, chudobince, starobince, útulky pro tělesně postižené atd.), vedené většinou řeholními organizacemi, které se sdružují do jednotné zastřešující organizace.

Činnost Charity byla násilně omezena po nástupu komunistického režimu k moci v roce 1948. Česká katolická charita směla vydávat pouze státem povolenou náboženskou literaturu, měla monopol na výrobu svatých obrázků, hostií, kostelního náčiní a směla pečovat o přestárlé duchovní a řeholnice. Služba veřejnosti byla oficiálně zcela vyloučena.

K obnově činnosti České katolické charity došlo krátce po pádu totalitního režimu v listopadu 1989. V roce 1999 se organizace přejmenovala na Sdružení Česká katolická charita a od roku 2007 se jmenuje Charita ČR. Nezisková humanitární organizace Charita Česká republika je dnes největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb u nás³⁹.

Po celonárodní revoluci v roce 1989 nastává obrat i v České katolické charitě. Začátkem roku 1990 se mění na popud biskupa Antonína Lišky vedení České katolické charity (dále ČKCH) v Praze a v květnu 1990 se poprvé setkávají budoucí diecézní pracovníci Charity, kteří mají za úkol povzbudit vznik a vývoj farních a oblastních charit (FCH a OCH). Ty vznikají mnohde právě z Výborů křesťanské pomoci a z aktivistů, kteří posílají balíčky do misií. Doba hledání a tříbení názorů na

³⁸ Dostupné na www: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=671&nLanguageID=1> dne 29. 6. 2009.

³⁹ Výroční zpráva Charita Česká republika, Praha: Charita ČR, 2008.

budoucnost ČKCH je v roce 1991 završena vznikem diecézních a arcidiecézních Charit (DCH a ACH).

Organizování charitní činnosti na Moravě začalo v době, kdy olomouckým arcibiskupem byl dr. Antonín Cyril Stojan. Od roku 1919 působil na Svatém Kopečku u Olomouce jako kaplan P. Ludvík Antonín Bláha, který začal organizovat charitu tím, že rozeslal dotazníky na všechny řeholní domy v ČSR, aby získal přehled o jejich humanitní a osvětové činnosti. P. Bláha zpracoval získané údaje a vlastním nákladem vydal populárně psaný ilustrovaný spis *Několik kapitol z dějin naší charity*. Když se o jeho činnosti dozvěděl arcibiskup Stojan, pozval jej k sobě a výsledkem jejich jednání bylo zařazení charitativní činnosti do veřejného působení církve jako jedné z jeho nejdůležitějších složek.

P. Bláha rozvinul rozsáhlou korespondenci se všemi katolickými ústavami hlavně na Moravě, přednášel, psal, sledoval odborné časopisy domácí i zahraniční a konal studijní cesty do ciziny. V létě 1921 přednášel na Velehradském setkání, jemuž předsedal olomoucký arcibiskup dr. Stojan, a vytyčil už přesně hlavní body organizace charity na Moravě a v celé ČSR. Na základě své činnosti byl jmenován arcibiskupem doktorem Stojanem do funkce prvního ředitele Charity pro olomouckou arcidiecézi.

Brzy na to se v Olomouci ustavil Svaz charity, jehož stanovy byly schváleny úřady v únoru 1922. V téže době organizuje charitu i diecéze brněnská. V březnu 1921 se sešli v Brně zástupci katolických spolků a založili Ústředí křesťanské charity.

Vedle řeholních ústavů a dobročinných ústavů ve správě byly členy Svazů i spolky, jejichž posláním byla charitativní činnost. Svazy zakládaly ve farnostech farní odbory Charit pod názvem Ludmila, jejichž cílem bylo sdružovat charitativní katolické spolky i jedince kvůli sjednocení a účelnému uskutečňování křesťanské dobročinnosti⁴⁰.

Koncem třicátých let jsou přijímány stanovy diecézních (arcidiecézních) Svazů katolické charity v sídlech diecézí jako spolků organizujících lidumilnou činnost, jejímž základem je milosrdná křesťanská láska (charita), a to v oboru zdravotnickém, v péči o mládež a v dalších sociálních oborech.

⁴⁰ Dostupné na [www: http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=743&nLanguageID=1](http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=743&nLanguageID=1) dne 10. 7. 2009.

V průběhu let se stala Charita mohutnou organizací, která sdružovala v ČSR několik set významných sociálně-zdravotních ústavů, jež pečovaly o mládež i o dospělé, o zdravé i o duševně nebo tělesně postižené.

V době druhé světové války byla činnost Svazů značně omezena, hlavně provoz ústavů. Po válce se okresní a obvodní charitní ošetrovatelské stanice se svými diplomovanými a dobrovolnými sestrami staly velmi vyhledávaným útočištěm všech nemocných a trpících. Tisíce lidí s podlomeným zdravím, zestárlých a práce neschopných vyhledávaly pomoc Charity, hledaly vhodný ústav pro sebe nebo pro příslušníky své rodiny. Charita v olomoucké arcidiecézi měla v roce 1948 nejvíce charitních sociálně-zdravotních ústavů.

Charitní ošetrovatelskou a zdravotní službu v rodinách vykonávalo v roce 1948 v olomoucké arcidiecézi 100 profesionálních a 59 dobrovolných ošetrovatelek.

Období socialismu bylo poznamenáno hrubými zásahy do všech svobod, včetně náboženských, takže i dílo Charity bylo tvrdě paralyzováno. V důsledku toho ztratila Charita postupně možnost působit v oblasti sociální.

Usnesením vlády z 9. prosince 1959 bylo stanoveno, že národní výbory přebírají do své správy od 1. ledna 1960 sociální ústavy, které dosud provozovala Česká katolická charita. Jednalo se o 105 ústavů. Ponecháno jí bylo pouze šest ústavů pro umístění katolických církevních osob, čímž sociální činnost Charity prakticky mizí.

Vláda uložila Ministerstvu školství ČSR, aby ve shodě s Ministerstvem financí ČSR schválilo stanovy České katolické charity, které určí způsob a řízení této organizace a vymezí její činnost.

Po celá desetiletí však tisíce věřících, navzdory potížím s úřady a rizika v zaměstnání i v osobním životě, posílaly do misijních stanic po celém světě malé balíčky se skromným obsahem povolného zboží, zejména zdravotnický materiál a hygienické potřeby. V roce 1986 po katastrofálním zemětřesení v Arménii ustavuje František kardinál Tomášek v Praze Výbor křesťanské pomoci a podle jeho vzoru vznikají další po celé republice. Jsou velmi rychle pochopeny, a nejen věřícími, jako jediná možnost veřejného působení římskokatolické církve v oblasti sociální. Brzy začínají působit i v drobných činnostech mimo rámec pomoci do Arménie

a znervózňují mnohé státní orgány, které si netroufají zasáhnout, zaskočení touto spontánní aktivitou církve⁴¹.

5.2 Status a činnost charity

Nezisková humanitární organizace Charita Česká republika je dnes největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb u nás.

Krédem Charity je pomoc bližním v nouzi bez ohledu na barvu pleti, národnosti či náboženství.

Charita ČR je právnickou osobou podle Kodexu kanonického práva (kánon 312, 313), je součástí Římskokatolické církve. Zřizovatelem Charity ČR je Česká biskupská konference.

Zahraniční pomoc poskytuje Charita ČR prostřednictvím oddělení humanitární a rozvojové pomoci a jednotlivých arcidiecézních a diecézních Charit. Tato pomoc je z větší části koordinována se zahraničními charitními partnery sdruženými v mezinárodní síti Caritas Internationalis. Tato síť je jednou z největších a nejsilnějších na světě, díky ní tak naše Charita nalézá v zahraničí spolehlivé partnery. Caritas Internationalis nabízí zázemí, zkušenosti a možnost koordinace pomoci. Proto může Charita ČR pomáhat i v zemích, kde nemá vlastní misi nebo své projekty. Charita ČR na poli zahraniční pomoci dále spolupracuje se zahraničními a českými nevládními organizacemi a institucemi. Je rovněž členem evropské sítě národních Charit Caritas Europa.

Organizační struktura kopíruje územní členění římskokatolické církve. Členem Charity ČR je šest diecézních Charit a dvě arcidiecézní Charity. Devátým subjektem je Česká katolická charita – Domovy duchovních a řeholnic. V roce 2008 byla do sdružení přijata také nově vzniklá Řeckokatolická charita. Všech deset členů sdružení má vlastní právní subjektivitu⁴².

Hlavní činností Charity je pomoc potřebným na území České republiky. Jde zejména o pomoc matkám s dětmi v tísní, lidem bez příští, osobám se zdravotním a

⁴¹ Dostupné na www: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=743&nLanguageID=1> 10. 7. 2009.

⁴² Charita Česká republika, Výroční zpráva Charity České republiky za rok 2007, Praha: Charita ČR.

mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým, opuštěným starým lidem, osobám, které se ocitly v osobní krizi, migrantům a uprchlíkům, obětem domácího násilí a obětem nucené prostituce, vězňům a osobám vracějícím se z výkonu trestu, utlačovaným menšinám, lidem postiženým katastrofami, válkou a vůbec všem, kteří se ocitnou v jakékoliv nouzi. Základním principem je vyhledávání jakékoliv nouze a snaha nalézat řešení jejího odstranění, a to doprovázet úctou k člověku a s Boží láskou.

Charita provozuje desítky poraden, stacionářů, poskytuje přechodná ubytování, domovy na trvalý pobyt, hospice apod. Vede také projekty na začlenění do společnosti a využití volného času. Nejvíce zařízení má Charita zejména na Moravě, kde žije nejvíce věřících lidí.

Významná je také krizová pomoc rodinám, které byly postiženy povodněmi.

Důležitou součástí charitní práce je rovněž humanitární a rozvojová pomoc do zahraničí, která tvoří asi desetinu objemu. Charita se zaměřuje zejména na pomoc zemím třetího světa a na rozvojovou pomoc v zemích bývalého Sovětského svazu⁴³.

5.3 Hospodaření charity

Ekonomika je v charitním pojetí chápána zcela principiálně jako podpůrná disciplína, jako sluha služby, jako pomocník pro uskutečňování charitního díla. Toto pojetí, je-li střeženo, umožňuje svobodné rozhodování, přesnější a účelnější definování výdajů a příjmů.

V dnešní době není zrovna zvykem záměrně usměrňovat postavení ekonomiky až na druhé místo. Ale charita, která by byla ekonomikou ovládána, by ztratila svůj smysl a stala by se závislou na penězích namísto závislosti na dobru, službě lidem a Kristu. Není jednoduché si tento princip udržet, ale je nutné jej mít stále na paměti. V praxi to znamená, že při budování charitního díla je prvořadý záměr a poté teprve přichází na řadu finanční kalkulace – jak tento záměr uskutečnit, kde vzít finance, jaké budou výdaje a jak budou realizovány. Je-li totiž záměr přesvědčivý, je-li zřetelný a jednoznačně vedoucí k prospěchu lidem slabým, nemohoucím či jakkoli trpícím a je-li reálně sestaven, pak finance nejsou tou hlavní překážkou.

⁴³ Charita Česká republika, *Výroční zpráva Charity Česká republika za rok 2007*, Praha: Charita ČR, 2008.

O tomto principu se přesvědčujeme takřka denně. Je pro nás vodítkem, zda je záměr opravdový, či zda je jen fantazií.

Vyžaduje to vždy jistou dávku odvahy pustit se do nového záměru, který nemá zajištěny finance. Nesmí zde být ale jen úmysl, to s sebou nese nutně téměř vždy nezdar, ale je-li z úmyslu sestaven dobrý projekt, jsou-li splněny i kritéria pro filozofii financování, pak je možné pustit se do díla⁴⁴.

O velikosti charitativního díla u nás v předválečném období vypovídají dvě následující tabulky číslo tři a čtyři. V první jsou údaje z roku 1932 v zemi Moravsko-slezské.

<i>Druh ústavu</i>	<i>počet ústavů</i>	<i>počet chovanců</i>	<i>Vydržovací náklady</i>
Péče o nernluvňata a batolata	2	105	48 063,00
Dětské opatrovny	18	1177	370 063,00
Sirotčince	32	1116	3 488 154,00
Ústav pro mládež mravně vadnou	1	24	119 994,00
Ústavy pro mrzáčky	2	144	701 684,00
Ústavy pro nevidomé	3	209	646 900,00
Ústavy pro epileptiky	2	85	315 145,00
Ústavy pro encefalitiky	1	50	103 912,00
Ústavy pro slabomyslné	7	397	1 503 373,00
Starobince .	9	128	579 269,00
Chorobince	10	468	1 442 768,00
Sanatoria, ozdravovny, prázdninové kolonie	7		628 307,00
Nemocnice	9	645	3 851 947,00
Pomoc nezaměstnaným, polévkové ústavy, studentské stravovny, útulky služebných	47		697 105,00
Ošetřovací služby u chudých nemocných	16		31 908,00
Celkem:	166	4548	14 528 592,00
Vydání zemské a diecézních charit v Brně a Olomouci			839 334,00
Výdaje farních odborů Charity			1 163 866,00
Náklady farních chudinských ústavů a nadací pravidelně ročně:			659 000,00
Celkové vydání Charity Moravskoslezské			17 190 792,00

Tab. 3: Hospodaření Charity v zemi Moravsko-slezské v r. 1932.

⁴⁴ Arcidiecézní charita Olomouc, *Ročenka 1997 – 2000*, Olomouc: Arcidiecézní charita Olomouc, 2001.

Kromě druhu ústavů se dozvíme i jejich počet, které Charita v tomto roce provozovala. Rovněž se z tabulky dozvíme počet chovanců v jednotlivých ústavech a v poslední řadě výdaje neboli „vydržovací náklad“ na tyto ústavy⁴⁵.

Druhá tabulka zobrazuje údaje o jednotlivých druzích ústavů, jejich počtu i výdajích v Čechách v roce 1938.

Druh ústavů	počet ústavů	počet chovanců	počet ošetř. dnů	vydržovací náklad v K	nedodaly data
Dětské opatrovny	54	2 878	571 595	804 405,00	3
Sírotčince a jesle	25	1 157	339 424	2 664 416,25	1
Útulky pro řemeslný dorost	3	289	71 348	469 945,90	
Útulky pro služební	4	16 858	133 232	476 947,30	
Prázdninové osady	3	118	4 585	44 537,55	
Ozdravovny	5	322	86 068	839 309,90	1
Domova útulky (starob. a chorob.)	19	471	161 265	534 744,34	7
Ústavy pro těles. a dušev. Vadné	16	1 810	458 811	6 377 684,25	2
Ošetřování chudých nemoc	10	3 734	23 485	41 725,55	2
Nemocnice	6	10 963	377 679	9 163 606,45	
Útulky pro studující	27	1 162	331 806	1 250 861,54	11
Celkem:	172	39 762	2 559 298	22 668 184,03	27
Spolky a charitativní spolky širší působnosti				2 789 535,59	
Farní odbory charity a charitativní péče ve farnostech				2 383 088,42	
Celkové vydání charity v Čechách:				27 840 808,04	

Tab. 4: Hospodaření Charity v Čechách v r. 1938.

Na závěr bych chtěla čtenáři předložit hospodaření Charity Česká republika v roce 2007.

V případě číselného vyjádření jsou nejpřehlednější a nejsrozumitelnější tabulky, které si dovoluji použít i tentokrát. Všechny číselné údaje jsou uváděny v tisících korunách.

V tabulce číslo pět je uveden objem nákladů za rok 2007, který činil 164. 855 tis. Kč. Jedná se především o náklady na spotřebované potraviny na misích.

⁴⁵ Vašek, B., *Dějiny křesťanské charity*, Olomouc: Velehrad, 1941.

K podstatnému zvýšení nákladů došlo i u služeb spojených s vypracováním projektů a poradenské služby.

Rovněž u mzdových nákladů došlo k podstatnému navýšení, a to v souvislosti s činnostmi jednotlivých misí.

Členské příspěvky Caritas Europa a Caritas Internationalis pro rok 2007 byly navýšeny o 70 tis. Kč a činily tedy celkem 558 tis. Kč.

Odpisy hmotného majetku v roce 2007 činily 3 597 tis. Kč.

	Tis. Kč	%	Hlavní činnost	%	Doplňková Činnost	%
Náklady celkem	164 855	100,00	159 685	100,00	5 170	100,00
Spotřeba materiálu a energie	30 715	18,63	29 864	18,63	851	18,63
Náklady na službu	43 947	26,66	43 531	27,16	416	9,11
Osobní náklady celkem	32 584	19,77	30 939	19,3	1 645	36,01
Daně a poplatky	257	0,16	214	0,13	43	0,94
Ostatní náklady celkem	53 197	32,27	52 987	33,06	210	4,6
Odpisy	3 597	2,18	1 592	1,00	2 005	38,78
Zůstatková cena prodaného majetku	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Poskytnuté příspěvky	558	0,34	558	0,35	0	0,00
Daň z příjmu	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Tab. 5: Objem nákladů Charity Česká republika

Celkový objem výnosů za rok 2007 činil 161 762 tis. Kč. Výsledek hospodaření za rok 2007 vykazuje ztrátu ve výši 3 093 tis. Kč.

	[tis. Kč]	[%]
Výnosy celkem	161 762	100
Tržby za vlastní výkony a zboží	17 640	10,9
Tržby za prodané zboží	80	0,05
Úroky	573	0,35
Kurzové zisky	495	0,31
Ostatní výnosy (dary)	128 365	79,35
Jiné ostatní výnosy	185	0,11
Tržby z prodeje majetku	527	0,33
Přijaté příspěvky	525	0,32
Dotace MPSV	952	0,59
MV ČR	6 750	4,17
Dotace MZV	4 435	2,74
MŠMT	1 235	0,76

Tab. 6: Výnosy Charity Česká republika v r. 2007 podle zdrojů

V oblasti církví a náboženských společností je obecně k dispozici velmi málo údajů, které by byly shromažďovány pro všechny CNS zároveň. Dostupnost informací o hospodaření církví je závislá na dobrovolném zveřejňování údajů jednotlivými CNS a proto jsou k dispozici velmi kusé údaje. Výroční zprávu o své činnosti zveřejňuje kromě Římskokatolické církve a Apoštolské církve i Charita Česká republika⁴⁶. Využila jsem této příležitosti k tomu, abych na základě těchto ekonomických údajů zprostředkovala čtenáři pohled na celou činnost Charity.

Vzhledem k tomu, že dostupnost informací o hospodaření církví a církevních organizací je velmi malá, musím vyzvednout zpracování výše uvedených výsledků o hospodaření. Je dokladem transparentnosti, pečlivosti, zájmu předložit a prokázat vynaložené finanční prostředky široké veřejnosti. Samozřejmě, že precizní zpracování výroční zprávy Charity ČR by se neobešlo bez stejně dobře odvedené práce na oblastních, diecézních i arcidiecézních Charitách.

⁴⁶ Svoboda, F., *Úvod do ekonomiky církevních organizací*, Brno: CVNS, 2004.

Závěr

Domnívám se, že náboženská víra je nejen inspirací, je i významným činitelem v přímé práci se sociálně hendikepovanými lidmi. Rovněž je pro mnoho lidí oporou při zvládnání náročných životních situací. Někteří lidé se k ní přikloní až kvůli krizi, do které se dostanou. Sejde-li se víra pomáhajícího pracovníka a klienta, terapeutické práci to pomáhá.

Neoddělitelnou součástí pro fungování církevní právnické osoby (i jakékoliv jiné neziskové organizace) je její právní prostředí. Legislativa církví a církevních společností, do kterých se zahrnují i církevní právnické osoby, má jistě co zlepšovat v již existujících zákonech. Například evidence církevních právnických osob byla citlivým bodem zákonodárství, který musel řešit Ústavní soud. Výsledkem bylo zrušení především ustanovení týkající se pravomocí MK ČR.

Přetrvávající je problém údržby církevního majetku, který je zároveň velmi často majetkem památkově chráněným, je velmi těsně spojen s problémem církevních restitucí. Bohužel na řešení, které by obnovilo původní stav financování obnovy církevních památek, se dosud představitelé církve s politickými zástupci našeho státu nedohodli. Řešení, které by umožnilo obnovu těchto památek v míře, jež by byla dostatečná, dosud nebylo přijato.

Vztah mezi státem a církví je v podstatě určující pro ekonomické postavení církví a náboženských společností v zemi. Platná úprava ke vzniku finanční soběstačnosti státem financovaných církví a náboženských společností nepřispívá, lze říci, že jí dokonce brání. Zmíněný zákon č.218/1949 v podstatě neumožňuje, aby jednotlivé církve a náboženské společnosti získaly finanční nezávislost a aby postupně obnovovaly svoje samofinancování, a ani k tomu nestimuluje.

Finanční a materiální rámec vnitřní samosprávy církví a náboženských společností se dosud nepodařilo obnovit.

Využila jsem této příležitosti k tomu, abych na základě těchto ekonomických údajů zprostředkovala čtenáři pohled na celou činnost Charity.

Jsem přesvědčena, že má práce vystihuje podstatu práce Charity Česká republika, a potažmo i dalších církevních právnických osob, její důležitost i potřebnost pro naši společnost.

Bohužel náš stát má ve vztahu k církvím co napravit a je velmi smutné, že dosud nepodnikl kroky k narovnání vztahu státu a církví a náboženských společností.

Má práce předložila čtenáři prostřednictvím výroční zprávy Charity ČR její ekonomickou polohu v našem státě. Čtenář si může sám na základě všech uvedených údajů zhodnotit, v jaké situaci se dnes církve a náboženské společnosti a jimi zřizované církevní právnické osoby nacházejí.

Myslím si, že práce čtenáře přesvědčí o charitativním smýšlení církví a vzbudí v něm zájem a podporu těchto subjektů, možná i v podobě dobrovolníka či profesionálního pomáhajícího pracovníka.

Seznam použité literatury

Arcidiecézní charita Olomouc, Ročenka 1997-2000, Olomouc: Velehrad, 2001.

Bárta, J. Strategické plánování pro neziskové organizace, Praha: NROS, 1997.

Frič, P., Goulli, R., Kažmierski, T., Pelcl, P., Projektové plánování pro neziskové organizace, Praha: REC ČR a CpKP, 2003.

Matoušek, O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, 2003.

Matoušek, O. a kol., *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2001.

Rektořík, J., *Ekonomická dimenze křesťanství a církve*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000.

Rektořík, J., *Ekonomika a řízení neziskových organizací*, Brno: ES FMU, 1998.

Růžičková, R., *Neziskové organizace, vznik, účetnictví, daně*, Olomouc: Anag, 2005.

Svoboda, F., *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*, Brno: CVNS, 2007.

Vašek, B., *Dějiny křesťanské charity*, Olomouc: Velehrad, 1941.

Internet: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-981911.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>, dne 12. 7. 2009.

Internet: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/financovani-cirkvi/financovani-na-zaklade-zakona-c--218-1949-sb--1048/>, dne 15. 7. 2009.

Internet: <http://www.nku.cz/scripts/detail.asp?id=2035>, dne 25. 7. 2009.

Internet: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=1310&nLanguageID=1>, dne 10. 7. 2009.

Internet: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=671&nLanguageID=1>, dne 29. 6. 2009.

Internet: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=743&nLanguageID=1>, 10. 7. 2009.

Internet: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, dne 12. 5. 2009

Internet:

http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/vyzkum/Zhodnoceni_koncepcie_pod_pory_rozvoje_neziskoveho_sektoru.pdf, dne 30. 3. 2009.

Charita Česká republika, *Výroční zpráva Charity České republiky za rok 2007*, Praha: Charita ČR, 2008.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Zákon č. 3/2002 Sb. o církvích náboženských společnostech.

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

Seznam použitých zkratek

CNS	Církevní a náboženské společnosti
ŘKC	Římskokatolická církev
CPS	Církevní právnícké společnosti
KSČ	Komunistická strana Československa
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
FF UK	Filosofická fakulta University Karlovy
CVNS	Centrum pro výzkum neziskového sektoru
NROS	Nadace pro neziskové organizace
REC ČR	Regionální environmentální centrum Česká republika
CpKP	Centrum pro komunitní plánování
CEDR	Centrální evidence dotací z rozpočtu

Seznam tabulek

Tab. 1: Církevní právnické osoby podle zřizovatele a účelu k 30. 6. 2004.....	23
Tab. 2: Dotace CNS, CPO a církevním školám ze státního rozpočtu v letech 1999–2003 v tis. Kč. ...	29
Tab. 3: Hospodaření Charity v zemi Moravsko-slezské v r. 1932.	39
Tab. 4: Hospodaření Charity v Čechách v r. 1938.	40
Tab. 5: Objem nákladů Charity Česká republika	41
Tab. 6: Výnosy Charity Česká republika v r. 2007 podle zdrojů	41

Seznam obrázků a grafů

Obr. 1: Historický vývoj křesťanských církví.....	15
Obr. 2: Struktura výnosů Charity Česká republika v roce 2007.....	30